

Paksi Endre Lehel PANEL ÜGYEK

KRNÁCS ÁGOTA a Mai Manó Házban

A tautologikus művészet-meghatározásokkal („művészet az, ami nekünk – szakmabelieknek az”) ellentétben megkockázatom azt, hogy kiszúrjak sarokpontoknak művészetet nem is meghatározó, hanem ráadásul még értékítéletbe torkolló kritériumokat, amelyek mögött szempontrendszer húzódik meg. Teszem ezt a művészeti intézményrendszer önlegitimációját kiegészítendő. Ennek értelmében a fotográfia-fölfogásom ott kezdődik, hogy ez a valóságot önmagával építő folyamat: látszólag objektív, mert fizikai jelenségek összjátékában működtetett automata a médiuma, azonban ettől még korántsem tekinthető realistának, lévén minden víziót a tudat varázsol elénk. A kamera így pusztán afirmatív eszközként jöhet szóba – azaz leginkább azt erősíti meg, amit már eddig is tudtunk; mindeközben túlzottan hozzászoktunk e valósággyártó hitet kipurancsoló erejéhez.

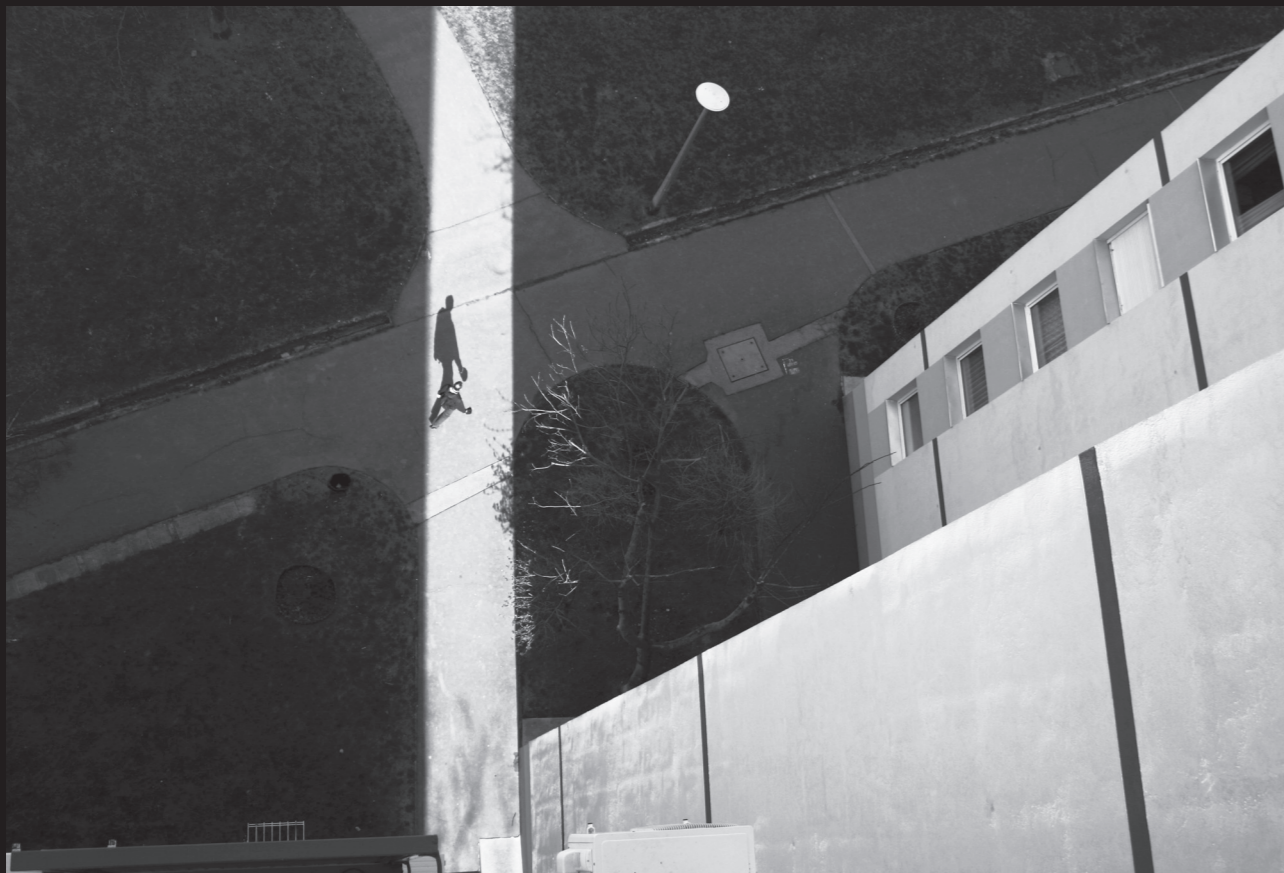
Ezért különösen kedvelem azt a kísérleti fotográfiát, amely ezt a hitet kezdi ki, s a racionális tudományok megálltakor egyszerűen kénytelenek ezt az alkotói hozzáállást szürrealistának kategorizálva: racionalizálni. A *Panel ügyek*ben erről nemigen van szó; itt afirmáció zajlik, mintha dokumentálva lenne egy szelete a valóságnak. A nem-kísérleti fotográfiának legtöbbször elhisszük, hogy ezt műveli, s itt azokra a momentumokra érdemes ezért véleményem szerint összpontosítani, amikor ugyan ezen hitrendszer adta narrációban, de nem megerősítés zajlik, hanem gyengítés, az afirmációkkal életben tartott sztereotípiákból konstituált valóság ellen. A *Panel ügyek*ben hol lehet éppen erről szó?

Például, ha föltesszük, hogy a panelházakhoz tapadhat efféle kötelező képzetársítás, minthogy természetellenes, rideg kocka semmi-közegek (tetézve azzal, hogy dugig teltek szociális problémákkal). Krnács Ágota ez ügyben valahogyan éppen annak a megerősítője e sorozatban, hogy igenis tele van fával, gyeppel, bokorral, s további élőlények is benépesítik – voltaképpen szemlélődésre tökéletesen alkalmas park is lehet. Talán egy széppé tevő szándékot is láthatunk e döntés mögött, azonban ne feledjük, hogy a panelházépítési hullám éppen annyi ideje ért véget, amióta terebélyesre megnőhettek az átadáskor még csemete fák.

A széppé tevés vádja a további képek ismeretében alaptalannak tűnhet: a panelházak lakótelepének személyesség-ellenessége, el nem titkolható társadalmi kellemetlenségei bőven kapnak, olykor egész képnyi teret az esszé itt bemutatott szeletében. Mindez azonban nem csap át, csak talán az egyik esetben, a semmi monumentalizált esztétizálásába – Krnács belátja, hogy itt alig van a konvencionálisan a riport- vagy szociofotó érdeklődésére számot tartó motívum, vagy sztori vagy dráma, s ezt el is tudja fogadni: lám: így szállnak le a lakosok a buszról és itt; és valóban nem egy lélegzetelállító látvány e mindennapi rutinjuk. Azonban több helyen figyelmeztet a sok rétegen, bonyolult összefüggésszereken keresztül átlátó nézőpontjaival arra is, hogy egyfelől nem absztrakt a világ, azaz nem találunk, hanem csinálunk benne konceptuális síkokat az értelmezésbe torkolló sztereotípiák melegágyaként, másfelől arra is, hogy egy kép határaiba egyszerűen ennyi fér bele; a teljes összefüggésszere a kivágat szorításában sejtethető, de kerek egészként meg nem ragadható.

Az előbb taglalt sivárság el nem tagadásában, de emellett még abban a döntésben is a panelházakkal kapcsolatos sztereotípiák erősítettnek ismét, amint az emberi alak szinte kivétel nélkül egyedül jelenik meg az esszé e részében. Ennek legmeggrázóbb példája az ablakban látható, figyelmével már másutt (a telefonvonal túlvégén lévővel kialakított közös térben) járó kamasz, akinek testét magunk is kívülről, mintegy röntgenschemmel láthatjuk, mekkora kocka tartalmazza. A ki nem állított képei a sorozatnak az atomizálódás bemutatása mellett bőven engednek teret a létező közösségi életnek is, tehát e főnti megállapítás kurátori döntés volt, s így csak a kiállításra érvényes.

A sztereotípiákon túl, azaz azok ellenében végtére van egy mindent fölül is író, pozitív üzenete a *Panel ügyek*nek. Az ímént említett, talán szenttelennek tűnő elfogadása a nem túl ingergazdag környezetnek éppen a nem-tartalom művészetre alkalmasságának döntése révén nem szenttelen elfogadás lesz, hanem e közterület használók iránti empátia. Ebből fakad a lakók irreguláris viselkedésének gyűjtése is, akik apró vidámságokat haladéktalanul megengednek maguknak. Ezek már mintha nem a panelség függvényeiként lennének

értelmezhetőek, azaz léteznek az a régió, ahol ezen épített közeg determináló ereje már nincsen érvényben, vagyis megjelenik egy, itt nem várt otthonos érzés. Ez az, ami kívülről szemlélve nem adja magát, lévén sztereotípiáink mindezt elmeszlik előlünk. Ehhez kell a belülről elbeszéltség, aminek nem mellesleg az esete itt éppen fönnáll: a fényben fürdés egyik felvételén a kamerát tartó beszélő lebuktatja magát: a tizediken lakik. Ez magyarázza később a nagyon magas nézőpontokból fölvetett, konstruktivista képeket is. Más is: a széppé tevés elleni törekvést, hogy valóban olyan helyzetek kerüljenek dokumentálásra, ahol a kameraszituáció a szereplők folyó helyzetét érintetlenül hagyja. Empatikus lesipuska.

A művész által, hogy a lakók saját maguk teremtette jóérzését tudtukon kívül a művészetvilágba behozza – vagyis lesipuskázik – a szerző halála vonulatához is csatlakozhatna. Az objektivitás igénye tagadhatatlan. Mivel azonban ez az empátia belülről elbeszélte, valójában az a furcsa helyzet adódik, hogy egy fogalmi dolgok körüli forgás helyett egy egzisztenciális totalításra törekvő emberközpontú művel van itt dolgunk. Ez ennek értelmében nemcsak a mikroközösség tagjaként megélt, annak egészére érvényes krónika kommunikálása, hanem e közösségen belül változást nem sürgető, és kifelé címzett üzenete van. Ez nézőpontom szerint azokon a képeken mondatik ki, amelyek mintegy naphimnuszokká lesznek, életszeretet-apológiákká: nem a hely szabja meg, hogy élni jó-e. A sorozat további darabjait szemlélve ez az érzésünk további megerősítést nyer: kozmikus távlat nyílik a mindent átjáró-élettel föltöltő fény felé, s mellékessé válik, hogy mindez a panelházak tetői felett mutattatik meg, hiszen mindenütt jelen lévő.

A szöveg eredeti változata Krnács Ágota Panel ügyek című kiállításának megnyitóján hangzott el a Mai Manó Házban.

<http://krnago.wix.com/agota-krnacs>